

Louie byl dlouholetý přítel, duchovní rádce a bratr. Už jen tím, že byl mým přítelem a rádcem, mi dennodenně dodával odvalu, pomáhal mi přežívat v tom hrozném místě. Doufám, že se z jeho příkladu náš lid dokáže poučit. Hlavně naše mládež. Ti z nás, kteří jsou ve vězení, chodí do potního týpí, modlí se za něj a baví se o tom, jak nám jeho společnost schází. Já jsem měl to štěstí, že jsem dostal šanci ho poznat.

Leonard Peltier

bojovník za práva amerických indiánů, káznice v Leavenworthu

Dva Krkavci je podnětný pohled na současného bojovníka za práva domorodých Američanů. Louie se zasloužil o vytváření porozumění mezi indiány a přistěhovalci.

Valerian Tři Železa

vedoucí tance k oslavě slunce

Je to životní příběh pozoruhodného domorodého Američana, který se naučil spojit cesty bojovníka a léčitele. Od dědečka se naučil tradičním léčebným metodám Mandanů, Hidatsů a Arikarů. Tyto znalosti mu pomáhaly v jednání s nepřátelskou bělošskou společností, které později musel čelit.

Po letech bezuzdné diskriminace a válčení se stal bojovníkem za práva svého lidu, od jeho založení spolupracoval s Americkým indiánským hnutím (AIM) a zúčastnil se dvouměsíčního obléhání Wounded Knee (zraněné koleno). Připojil se k úsilí Leonarda Peltiera, Russella Meanse, Leonarda Vrány Psa a dalších čelných představitelů o to, aby jejich národ mohl žít v míru a úctě.

Americká vláda a dokonce i mnoho indiánů v něm viděli zbojníka. Dva Krkavci také bojoval proti alkoholismu a beznaději a vlastní zatrpklosti vůči bílé rase. Rovnováhu hledal v obtížném návratu k minulosti, učení potního týpí a tance k oslavě slunce, které vysvětluje vztahy mezi všemi tvory. Učil se potlačovat bolest a hněv a objevoval způsoby, jak sdílet smysl pro vnitřní klid. V posledních letech před smrtí pracoval jako poradce v oblasti zneužívání prášků a duchovní rádce a druhým pomáhal začleňovat tradice původního obyvatelstva do života v současné Americe.

Louis Dva Krkavci (1933–1995) byl přes osm let učitelem spisovatele a bylináře Roberta Lieberta, žijícího v Avě ve státě Missouri.

***

Dva Krkavci

Život a učení duchovního válečníka

Louis Dva Krkavci Irwin a Robert Liebert

***

1

Staré časy v Nishu

Řece Missouri jsme přezdívali Babička. Tenkrát bývala čistá. Čerpali jsme z ní velké množství vody a nechávali ji usadit. Byla to naše pitná voda. Pamatuji si, že když se muži vraceli z vyjížděky na neúrodné území, koně nejdřív ucítily vodu a zvedli hlavu. A muži říkali: „Už jsme skoro doma.“

***

Dědeček nás učil zvykům zvířat. Říkal: „My jsme byli stvořeni jako poslední. Zvířata jsou naši starší příbuzní a jsou tak moudrá, že se od nich máme co učit. Žijí

v souladu se Zemí a podle toho, čím je obdařil Stvořitel. Ten, kdo žije v souladu se Zemí, jde správnou cestou.“

A děda nás vždycky učil, abychom našlapovali opatrně a vnímali každou maličkost. Jednou jsme šli podél potoka, který protékal za dědovým obydlím. V cestě ležel starý, hnědý, seschlý kmen a já ho pokaždé musel přelézt.

„Kolikrát už jsi tu kládu překračoval?“ zeptal se dědeček najednou. „Něco ti ukážu. Přímo tady se nachází celý svět.“

Nato kmen nadzvedl a vyzval mě, abych si dřepl a podíval se pozorně. Klekl jsem si a koukal pod kmen. Dědeček měl pravdu: nacházel se tam celý svět. Všemi směry se hemžili brouci. Někteří pelášili s potravou. Jiní jako by se snažili zachránit domeček.

Děda kládu opatrně vrátil na místo a řekl mi: „Jako se my díváme na jejich svět, stejně tak kdosi pohlíží na nás. Tohle je jejich malilinkatý svět. Vypravili se ze své vesničky shánět potravu, a přinášejí ji domů svým druhům. Nemáme důvod je vyrušovat a jejich svět ničit. Někdo třeba přijde a tuhle kládu si odnese. A když bude opatrný a jejich prostředí moc neponičí, tihle broučci si najdou jinou kládu nebo místo k životu. Kdybys trpěl hladem, možná bys jich hrst pozřel, ale není důvod jim zničit celou vesnici.“

Kdykoliv vidíme živé tvory, musíme respektovat jejich právo na život. Vždyť jsou to naši příbuzní. Vyrušíme je nebo sníme, jedině když musíme, abychom přežili...“

***

Sluneční tanec severních prérií si můj lid vlastně vypěstoval z našich starodávných obřadů, jako byly okipa, pěstovaná Mandany, a obřad šlehání kůží u Hidatsů. Při okipě si muži vytrhávají z těla maso nebo visí na kůlech, a tím přinášejí oběť lidu. Dále tu do kruhu přivádějí pomalované tanečnický, kteří představují měsíc a hvězdy, den a noc, a rovněž zvířata, jež ztělesňují stvoření. V mém domově měli někteří lidé vidění, v němž tento starobylý obřad ožíval.

Vzpomínám na obřady s posvátnou dýmkou, což je náš nejposvátnější nástroj uctívání. Prostřednictvím dýmky se modlíme ke Stvořiteli. Pamatuji si chýše, v nichž lidé bydleli: snad v každé ložnici visela chřestidla z tykve a váčky s posvátnými předměty.

***

Kam až mi paměť sahá, vyrůstal jsem v potní chýši, posvátném očišťovacím vigvamu, i když trvalo mnohem déle, než jsem pochopil některé z mnoha symbolů a významů obřadu.

***

Potní chýši se vhodněji říká chýše očisty. Nechodíme se tam totiž jen potit, jak je tomu u sauny. Chodíme si tam očišťovat nejen tělo, ale také mysl a duši. Chodíme do ní před každým významným obřadem nebo úkolem. Všechno, co je s tím spojeno, má hluboký smysl. Je to takový náš kostel. Není přepychově zdobený; nebudujeme ohromné stavby, abychom udělali dojem na Stvořitele. Najdete tam pouze ohnuté vrbové proutí. To však něco znamená. Symbolizuje sílu a zeleň, která roste ze země. Zastoupeny jsou všechny přírodní živly: země, oheň, voda a vzduch. Prokazujeme úctu praotci kamenů, které používáme, neboť jsou nejstarší; jsou součástí původního tvorstva. Když lezeme do očišťovací chýše, jako bychom lezli do lůna Matky Země. Chodíme tam, abychom se znovu zrodili. Ve tmě lůna zpíváme písně, v nichž vyvoláváme duchy, aby se k nám připojili. Modlíme se za všechny živé bytosti. Snažíme

se tam zanechat zlé myšlenky a nemoci; odkládáme je do kamenů. Praotce kameny rozpalujeme v posvátném ohni a poléváme vodou života a dech praotců nás očišťuje a posiluje našeho ducha.

***

Jednou jsem se vyptával dědečka: „Proč se pokaždé chodíme potit tak daleko od domova? Proč jsou sluneční tance tak tajné? Proč před obřady zakrýváme okna?“

Dědeček mě posadil a začal mi vyprávět o Američanech, vetřelcích. Jak sem přišli běloši za náboženskou svobodou, a sami ji upírali lidu, který tady byl již před nimi. Předváděli nám, jak kážou lásku ke svému Bohu, údajně Bohu lásky, a na druhé straně nám tuto lásku demonstrovali tím, že nás unášeli, bili ve svých školách a holili nám hlavu. Čím víc o tom dědeček hovořil, tím víc jsem si uvědomoval, co nám provedli. Jenom jsem nechápal, jak něco takového mohou dělat jedni lidé druhým.

***

Dědeček mě držel za ruku a kladl mi na srdce, že ať se děje co se děje, nikdy se nesmím sklánět před nikým kromě Stvořitele, Praotce, Boha.

***

2

Misionářská škola

...Dědeček se vždycky snažil, aby všechno, co děláme, pro mě bylo poučné. Říkal: „Nic z toho, co zažiješ, není k ničemu, pokud se z toho nepoučíš! Pamatuješ, jak sis neupnul popruh sedla, a pak jsi spadl s koně? Až si ho příště zase zapomeneš upnout a někam si vyjedeš, kuň tě shodí; mohl by sis zlomit nohu a nedostal by ses zpátky domů. Snaž se z každé situace poučit.“

***

Dědeček vyprávěl příběhy, obvykle o zvířatech nebo lidech, kteří udělali nějakou hloupost, a pokaždé následovalo poučení. Jednou to byl příběh o volavce a žábách. Těm zesnul velký náčelník, a proto se rozhodly najít si nového. Některé žáby byly moudré a dobré, ale skupina si umínila, že chce vznešenějšího a schopnějšího vůdce. Rozhlížely se po ostatních zvířatech, které z nich by jejich představám vyhovovalo. Až uviděly volavku. Byla vysoká a krásná a hrdě se vypínala, a tak se jí žáby zeptaly: „Ctěná volavko, jsi tak vysoká a statná. Nechtěla bys být naším velkým a mocným vůdcem?“ Vyvolená volavka souhlasila, že se stane jejich náčelníkem, a potom všechny žáby do jedné sežrala!

***

Dodnes se pamatuji na bolest, strach a ponížení, jaké jsem pociťoval po příchodu do školy. Svlékli nás donaha, odvšivili a ostříhali dohola. Pořád je mi do breku při pomýšlení, jak tam moji malí kamarádi stáli nazí. Někteří se strachy počurali. Naučili jsme se bát „bobřího ocasu“. Tak říkali dírkovanému koženému řemeni. Tím nás řezali za kdejaký přestupek: Za to, že jsme zpívali indiánské písně, že jsme se mezi sebou bavili rodným jazykem, za to, že jsme se chovali jako indiáni. Se slzami v očích vzpomínám, jak malé děti sekýrovali, mrskali a bili daleko větší lidé. Nutili nás jíst jejich divné pokrmy, a všechno dojídat; a pokud jsme to vyzvrátili, museli jsme sníst i to. To bylo mé seznámení s bělošským světem.

V jednom kuse jsem měl nějaké nepříjemnosti. Jednou jsem našel pastelky z posvátných barev, co jsme používali k obřadům. Rozpustil jsem je na topném tělese,

abych si jimi pomaloval obličej. Měl jsem z toho velký průšvih. Dědeček mi dal z domova zvláštní kámen. Zabavili mi ho. Zdůvodnili to tak, že jím chci někoho uhdit.

Pálil jsem po troškách šalvěj. A když jsem nesehnal šalvěj, zapaloval jsem nějaký plevel a modlil se k dědečkovi, aby přijal tuto ubohou kouřovou oběť. Ten kouř mi voněl; připomínal mi domov a naše posvátné obřady. Jednou mě přistihl školník a obvinil mě, že chci založit požár; ztřískal mě jako psa.

***

Samozřejmě nás učili náboženství bílého muže. Když se dnes podívám zpátky, vidím, že nás učili samé záporné věci, které naháněly strach. Pořád nějaký hřích a peklo a trest. Já jsem se Boha bílých bál. Vždycky jsem měl strach, že mi dá co proto. Říkali nám, že jestli budeme hodní a budeme ho následovat, tak až se dostaneme do nebe, budou z nás bílí. To pro mě bylo ze všeho nejděsivější!

***

Když teď navštěvuji muzea, vidím, o co se vláda a vetřelci pokoušeli: snažili se nás vyhladit. A když nás nemohli vybit, dělali všechno možné, abychom zapomněli, a naši kulturu nacpali do vitrín. Jako kdybychom už vymřeli. Mám pocit, jako by celý náš svět nebyl nic víc než trocha hlíny za nehem. Sebrali nám všechny nástroje uctívání, trestali nás ve škole a tak dál, ale dokud nám zbývá ta špetka půdy, zůstáváme lidmi.

Indiáni své zvyky nikdy nikomu nevnucovali. Nyní za námi přichází spousta lidí, kteří mají touhu se od nás něco naučit. Až zase přijdou, my je nebudeme bít a donucovat k tomu, aby se počurávali, nebudeme je štípat do zadku ani srážet na zem nebo stříhat dohola. Místo toho ty, kdo přicházejí v dobrém a jsou ochotni naslouchat, zavedeme do posvátného očišťovacího vigvamu a řekneme jim: „Vítejte doma.“

***

3

Nehostinný kraj

Jako dítě jsem od dědečka slýchal určité věci, které jsem se podle něj měl naučit, dřív než mě vezme do neúrodné krajiny. To proto, abych nějaký čas dokázal přežívat úplně sám. Jakmile jsem odešel ze školy, začal s přípravou. Ukazoval mi, jak nastražit past na králíka, jak si postavit malý přístřešek, jak lovit ryby bez háčku a jak rozpoznávat jedlé kořínky a další části rostlin, kterými bych se po tu dobu mohl živit.

Když mi dědeček konečně oznámil, že čas nadešel, bylo mi teprve dvanáct. Sdělil mi, že budu v neúrodném kraji sám celý týden. Byl jsem poslední ze své generace, koho tímto starodávným způsobem posílali. Týdenní pobyt v divočině nebyl jenom zkouškou odvahy nebo nezbytnou cestou za „vidinou“, jak se píše v knihách. Smyslem bylo, abych poznal svět rodičů, do nějž se všichni rodíme, Matku Zemi a Otce Nebe, abych pochopil, jak moc jsme na nich závislí, a uvědomil si, že na světě nejsme nikdy zcela sami.

Jeli jsme s dědečkem dlouhou cestou k neúrodné krajině v povodí Malé Missouri. Dorazili jsme na místo, kde se shromažďovalo mnoho mých příbuzných a soukmenovců; ale nesměl jsem mluvit. Připravili jsme potní chýši, a když jsem se v ní očistil, vyšel jsem na vzduch a uviděl dva osedlané koně. Čekali na nás. Pokračovali jsme s dědečkem nížinou na západ, do neúrodného kraje.

Cestou mi dědeček dával pokyny, jak se mám před Zemí a duchy chovat pokorně, a připomínal mi, abych si pozorně všímal všeho, co pro mě bude nové. Dal mi

nůž, pušku ráže 0,22 a osm nábojů, kus kůže, tětivu ze surové kůže a trochu jídla. Také jsem u sebe měl několik modlitebních stužek, látku a tabák, co mi jako ofěru přibalili příbuzní, když se za mě modlili.

Konečně jsme zastavili v kaňonu, kde Malá Missouri vytéká z neúrodného kraje. „Tady tě nechám o samotě. Běž dál až do tmy, a zítra jdi, dokud nebudeš mít slunce přímo nad hlavou. Tam si zbuduj tábor.“ Dědeček se pomodlil k Velkému Duchovi, Zemi a jejím tvorům, aby mě ochraňovali a střežili. Podíval se mi do očí a vyřkl poslední slova před odchodem – potom jsem lidský hlas neslyšel rovný týden: „Pamatuj, že všechno, na co narazíš, stvořil Velký Duch, a pořád se máš co učit. Všechno živé, co potkáš a uvidíš, je tvůj příbuzný.“

Dlouho jsem se za ním díval, jak se vzdaluje a vede koně, na kterém jsem jel. Nikdy jsem nebyl sám ani tak daleko od lidí, kteří o mě pečovali. Nadešla noc. Natáhl jsem se, ale myslím, že jsem vůbec neusnul. Na druhý den jsem vyrazil, ještě než slunce vykouklo nad stěnou kaňonu. Jakmile jsem měl slunce přímo nad hlavou, stál jsem v překrásném údolí. Ocitl jsem se v pěkné přírodě mezi říčkou a kolmými útesy nad ním. Na příštích sedm dní to měl být můj domov.

Nejdřív ze všeho jsem musel do země zarazit vysoký klacek a na něj přivázat modlitební ofěry. Ten měl vyvolat duchy, kteří by na mě dohlíželi a učili mě a potom mi také měli pomoci najít cestu zpátky domů. Pohled na modlitební stuhy mě uklidňoval, protože mi je nachystali příbuzní, když se za mě modlili.

V té době zrovna zrála střemcha a všude kolem mě bujel život. Obratlovci, hadi a brouci, ti všichni se kolem mě hemžili. Ale svým způsobem jsem si mezi nimi připadal ještě osamělejší, neboť jsem měl pocit, jako bych byl vetřelec v cizím domově. Jak jsem míjel stromy, ptáci se z nich rozlétli pryč. Když jsem šel podél říčky, bobří hlasitě plácali ocasem a uplavali. Cítil jsem se v jejich světě jako cizinec. V noci se mě zmocňoval strach. Slyšel jsem, jak zvířata šelestí v houští pode mnou; neustále se ozývali kojoti a sovy. Myslel jsem na to, jak se ke mně z vyhřátého kamení plazí chřestýši. Neubráníl jsem se myšlenkám na duchařské povídačky, které náš lid vyprávěl.

Pořád jsem se však něčím zabýval a po pár dnech se se samotou začínal vyrovnávat. Za úsvitu jsem se modlil a vykonával jednoduché obřady, které jsem se naučil. Než jsme odešli z domova, dědeček mi předvedl, jak na slunci zarazit do země tyč a kolem ní nakreslit tětivou ze surové kůže kruh. Na něm jsem si označil čtyři světové strany a rozdělení dne. Najednou jsem pozoroval dráhu slunce a měsíce, jak kroužily nad světem. Viděl jsem kruhy, co označují čas, který je nám vyměřen. Kruhy života, které tvoří z každého nepatrného života součást jednoho velkého kruhu.

Přestože mi scházela domácí strava, netrpěl jsem hlady. Na dně říčky jsem nastražil starodávnou past na ryby. Také jsem ulovil králíky a upekl si je na ohni. Předtím jsem je stáhl z kůže, ale ta se mi nesušila dobře, protože jsem někde ztratil sůl, kterou jsem měl s sebou. V té době dozrávalo ovoce, takže jsem se mohl vydatně krmit střemchou, šeferdíí a slivoní. Vykopával jsem dětelník a jedl ho buď syrový, nebo uvařený v polévce; tu jsem dělal podle starého receptu: nahřál jsem kameny a dal je do kůže na vaření vody.

Prožil jsem tam mnoho dobrodružství a zažil spoustu věcí. Vybavují se mi v paměti ještě po mnoha letech. Vzpomínám na pomalované skalní útesy nad mým domovem v přírodě a na obrazy a poselství, které jsem v nich viděl. Jednou jsem našel

starý tomahavk a uložil ho na místě, kam bych se pro něj jednou mohl vrátit, kdyby mi to stařešinové dovolili – v duchu naší tradice.

Hodně času jsem se věnoval vlastním hrám. Pomaloval jsem se, tančil, zpíval písně a podnikal útoky na kavalerii! Objevil jsem jeskyni a naházel věci dovnitř. Byl jsem zvědavý, ale neodvážil se tam vlézt. Někdy jsem vyšplhal na vršek hřebene a pozoroval život dole. V noci jsem sledoval oblohu, posetou tisíci hvězd. Někdy se mi zdálo, že jsou blízko, tak jako známí a příbuzní, jindy zase jako by byly cizí a hodně vzdálené.

Jak čas plynul, všiml jsem si, že se mě zvířata bojí čím dál méně. Zastavovala se blízko mě a dokonce jsem na ně mohl mluvit. Čipmankové se mi nastěhovali do tábora, hned se tam zabydleli a chovali se jako doma. Ptáci přede mnou již neodlétali a bobří už neplácali ocasem a neplavali pryč. Spřátelil jsem se se želvami, ještěrkami a mnoha jinými tvorečky. Nyní to byli mí příbuzní. Začínal jsem se cítit jako doma.

Pomalu jsem překonával strach z tmy. Připomínal jsem si, jak mě dědeček uklidňoval, že se v noci nemusíme bát o nic víc než ve dne, kdy duchové kolem nás vidí mnohem lépe. „Ale pro tebe může být tma jako příkrývka. Můžeš se pod ni schovat a cítit se v bezpečí. Ve tmě vidíš také, a nejen očima.“

Jedné noci jsem seděl u říčky a zaslechl, jak se ke mně cosi blíží. Byli to dva jelenci. Ze tmy jim svítily oči. Div na mě nešlápli, a přece mě přehlédli. Přesvědčil jsem se, že měl dědeček pravdu. Tma mě maskovala.

Šel jsem po stopě jelenců, a tím jsem odhalil jejich stezku. U říčky, kam ráno chodili pít, jsem si zřídil pozorovatelnu. Napadlo mě, že kdybych jelence zastřelil a stáhl z kůže, dědeček by na mě byl hrdý. Jednou ráno mladý samec dohnal dvě laně. Dlouho stál na místě a pozoroval je. Měl jsem u sebe pušku ráže 0,22 a hravě bych ho trefil. Ale když jsem viděl ty jeho oči a velkou, nádhernou postavu, uvědomil jsem si, že mám v táboře spoustu jídla. A tak jsem ho neskolil. Později jsem narazil na urzona. Vzpomněl jsem si, jak mi dědeček radil, že kdybych se ocitl daleko od domova, protože mě shodil kůň, nebo bych byl vyhládlý z jiného důvodu, mohl bych utlouct a sníst urzona. Ale právě proto bych k nim měl mít úctu. Vždyť ve zlých časech byli našemu lidu k užítku. Také jsem si pamatoval, jak mě je dědeček učil lákat na jablko na příkrývce. Přiběhl jsem a zabalil je do ní. Než vylezli ven, měl jsem příkrývku plnou ostnů. Schoval jsem je pro babičku – dělala z nich nádherné ozdoby.

Jak plynuly dny, blížil se den, kdy jsem se měl z nehostinného území vrátit ke svému lidu. Přepadl mě smutek, protože jsem svůj tábor začínal považovat za nový domov. Místečko uprostřed Stvořitelova světa. Říkal jsem si, že kdybych měl kukuřičnou polévku a smažené placky, vydržel bych tam dlouho.

Jenomže nadešel den, kdy jsem měl odejít. Měl jsem se vydat východním směrem, až budu mít slunce přímo nad hlavou. Rozebral jsem svůj malý přístřešek. Zbytek jídla jsem naházel rybám; dětelník jedlý jsem nechal divokým králíkům, kteří se pohybovali kolem. Když jsem se loučil s ještěrkami a čipmanky, s nimiž jsem se mezitím v táboře spřátelil, bylo mi smutno. Vnímал jsem koloběh života: slunce a měsíc kroužily nade mnou a stejně tak kolovala i zvířata. Před odchodem jsem si uvědomoval, že už neuvídím jelence, a zaplavil mě smutek. Popadl jsem větev a tábor zametl; dědeček mi totiž nakázal, že mám tábor zanechat, jako kdyby v něm nikdo nepřebýval. Jenom mezi kameny, které jsem tam navršil, jsem nechal tabákovou ofěru; měla to být oběť duchům toho místa. Modlil jsem se ke čtyřem světovým stranám a děkoval jim za bezpečí, které jsem tam našel, a všechno, co jsem se tam naučil.

***

Čas strávený v nehostinném kraji ve mně navždycky zanechal stopy. Kdykoliv jsem měl velký strach, stýskalo se mi nebo mi scházela duševní rovnováha, vzpomněl jsem si, že jsem doma všude na světě, a postupem doby jsem zcela pochopil, že jsme všichni navzájem příbuzní, neboť jsme všichni děti jednoho Otce a jedné Matky. Od Otce se nám dostává ochrany a od Matky všeho, co potřebujeme k životu. Ať se hne kamkoliv, nikdy nás neztrácejí z dohledu. Také jsem věděl, že ve svém nitru jsem svým nejlepším přítelem.

***

Narazil jsem na mraveniště. Bylo pořádně veliké. I mravenci. Pobíhali všemi směry. Pozoroval jsem je zblízka a teprve pak si všiml, že do díry přenášejí něco bílého. Vypadalo to jako chléb, ale já věděl, že v těch končinách to chleba být nemůže. Břemena byla třikrát větší než oni sami, ale oni s nimi pobíhali jakoby nic.

Jeden z nich nesl tak velký kus, že se s ním nemohl do díry vejít. Zkoušel to zas a znova a jiní mravenci mezitím běhali přes něj; vypadalo to, jako by ho kousali a kopali. Nenechal se odradit, ale pořád ten kus ne a ne dostat dovnitř. Sebral jsem klacíček a chystal se mu pomoci. Zrovna v tom okamžiku se mu podařilo náklad nějak natočit a protlačit otvorem. Šel jsem dál, ale ani potom mě žádné modlitby nenapadaly. A netrklo mě nic, z čeho bych se poučil.

Pozdě večer se objevili strýcové. Na zpáteční cestě vůbec nepromluvili. Za tmy po návratu jsme měli radostný potní obřad. Říkám to tak, jak si to pamatuji. Hodně jsme se veselili a nasmáli a nebylo moc horko. Ne tak, jako když bylo venku zima nebo měl někdo kašel; to pak dědeček zatopil pořádně.

Nyní počkal, až vyjdu ven, a až potom se mě zeptal: „Tak cos tam viděl?“

„No tak, nech ho na pokoji,“ zastala se mě babička. Když otázku opakoval, odpověděl jsem stroze: „Nic.“

„Tos tam coural celý den, a nic jsi neviděl? Ani sis nepovídal se stromem?“

„No, myslím, že jsem se modlil k Bohu,“ vymáčkl jsem ze sebe. „Jo, viděl jsem mravence. Všichni pracovali. Nosili domů velká břemena. Jednomu se nemohlo vejít do dírky. Zkoušel to dál a dál. Ostatní ho kousali a šlapali po něm, ale on to nevzdal. Když už jsem mu chtěl pomoci klacíkem, konečně náklad protáhl.“

Dědeček se ke mně otočil a řekl: „Stala se nejúžasnější věc. Je to pro tebe lekce. Dostalo se ti požehnání. Šťouchli tě do žeber, a tys to ani necítíš! Teď přemýšlej, jak se rozhodneš. Udělej, co se ti zlíbí. V životě učiníš dobrá rozhodnutí. Jednou budeš mým náčelníkem a já na tebe budu hrdý. Uděláš a uvidíš spoustu věcí. Ale dnes ti ten mravenec, ten malinkatý tvoreček, ukázal, co dokáže – a co můžeš dokázat ty. I když on je mnohem silnější než ty. Kdybys byl stejně silný jako on, zvedl bys dům a odnesl si ho pryč. Ten mravenec si nesl to, co má. Ani jeho bratři mu nepomohli. A přece šel a vzal si to, co měl; ať měl cíl, jaký chtěl, vzal si to a odnesl domů. A to musíš dělat i ty. Bez ohledu na to, jestli ti někdo pomůže, popadni to a běž s tím, jak nejlíp umíš.“

Babička ke mně přistoupila a objala mě. „Vidíš,“ řekla, „popíchlí tě. Pořád tě popichujou.“

O této příhodě jsem se s mnoha lidmi nebavil. Zdá se, že mě vyhledávají malí tvorové. Jako třeba žába. Ta je pro mě důležitá. Tak jako mravenec. Nejsou to zrovna vznešená indiánská zvířata jako například orli a vlci, ale na toho mravence jsem myslel často: v Koreji, kde jsem pochyboval, že odtud vyvážnu živý; když jsem poprvé vešel do

třídy na střední škole, a přitom jsem vychodil jenom pět tříd základky; ve chvílích, kdy jsem byl přesvědčen, že mám pravdu, ale celý svět jako by byl proti mně.

***

4

Zkouška strachem

Výcvikovým táborem pro nováčky jsem prošel bez problémů. Potom jsme se nalodili a pluli do Koreje. Mezi dobrovolníky tam bylo hodně indiánů. Stejně jako v druhé světové válce. Byla to možnost, jak uniknout starostem, potížím a chudobě v rezervacích a prosadit se. Představení nám namlouvali, že jsme „policisté světa“, a tak jsem si myslel, že budu opravdu vykonávat něco dobrého a udatného v zájmu toho, aby byl svět bezpečný. Přestože pro nás byla Korea hodně odlišná, vedl jsem si dobře. Jak jsem zjistil, dokázal jsem držet krok s daleko staršími kluky. Sloužil jsem v osmé rotě zvláštního určení dvacáté páté divize; nás posílali do první linie. Byl jsem ještě kluk, ale už mi strčili do ruky zbraň.

***

Hodně kluků v mé rotě byli indiáni z různých kmenů. Jednou vypukla přestřelka v okolí korejské vesničky. Když bylo po všem, šli jsme do vesnice. Chatrče hořely a někteří z nás stříleli na prasata, kuřata a vůbec všechno, co se hýbalo. Před jednou chatrčí leželo v řadě čtrnáct těl Korejců. Stála nad nimi skupina nás, indiánů, a myslím, že jsme si všichni uvědomovali, jak se nám ti lidé podobají. Klidně to mohli být naši příbuzní. Podobali se nám víc než ti, za které jsme bojovali. Dodnes si jasně pamatuji, jak jeden z Navahů vyšťourával z balíčku cigaret tabák. Pak se skláněl a na hlavu každého padlého sypal špetku tabáku jako ofěru. I když jsme byli z různých kmenů, všichni jsme dobře věděli, co dělá, a modlili jsme se a zpívali každý ve svém jazyce. Uprostřed války jsme konali obřad.

Jeden voják, který tam postával, nás pozoroval a pak prohodil: „Hm, to dělají proto, že se jim podobají.“ Později za mnou přišel náš poručík a zeptal se mě na to. Divil se, jak jsme se semkli. Vysvětlil jsem mu, že jsme obřad neplánovali ani se ho neučili; že jsme jen měli stejné pocity. Od té chvíle se se mnou hodně bavil o našem lidu a zvycích. A také o tom, co je to za šílenou válku.

***

Boje byly čím dál lítější a už ne na dálku. Najednou mi došlo, že jsem v opravdové válce, a ne na natáčení filmu v Hollywoodu, a začal se u mě projevovat strach. Byl jsem si jistý, že mě zastřelí, a viděl jsem kluky postřelené do všech možných míst. Co by bylo horší? Přijít o ruku, nohu, nebo o oko? Určitě jsem si přál, aby mě netrefili do koulí. A kdybych měl zemřít, chtěl jsem zůstat vcelku, abych vypadal dobře, až mi bude můj lid vzdávat poctu.

Dodnes si pamatuji nafouklá těla mrtvých, naštosovaná jako palivové dříví a hnijící na slunci, dokud je neodtáhli. Nezapomněl jsem na mrtvolný zápach; ten se z paměti nikdy nevytratí.

Byl jsem svědkem takzvaného masakru v tunelu. Severokorejci zavedli skupinu amerických vojáků do tunelu, tam jim zavázali oči a postříleli je do hlavy. Dobyli jsme jejich postavení a oni se vzdali. Když naši vojáci v tunelu objevili, co Korejci spáchali, všechny do jednoho je popravili. Viděl jsem to na vlastní oči.

***

Stále víc jsem si uvědomoval, že lidé, proti nimž bojuji, se našemu lidu podobají víc než ti, kteří nám vládnou – a v první řadě ti, kteří vtrhli do naší země. Zároveň jsem měl zlost na Severokorejce. Copak se nemohou vzdát, aby to krveprolévání už skončilo? říkal jsem si.

Zabíjet jsem se naučil ze strachu. Stávalo se ze mě to, k čemu mě armáda cvičila. Když člověka zabijete poprvé, cítíte hlubokou lítost. Potom to musíte zopakovat, a je to trochu snazší. Přesto máte pořád výčitky a noční můry. A něco ve vás pokaždé umírá.

Boje byly čím dál horší, muž proti muži, na bodáky. Byli jsme u hranice mezi Severní a Jižní Koreou, v místě zvaném Ipack. Každý, kdo byl v Koreji, ví, že právě tam probíhaly nejtěžší a nejkrvavější boje z celé války. Museli jsme dobýt jeden kopec. Zaútočili jsme, nepřítel přemohli a kopce se zmocnili, ale netrvalo dlouho, a směrem k nám se rojily stovky nepřátelských vojáků. Byl to hrozný pohled.

Ve válce se k Severní Koreji připojila Čína a teď se k nám jejich jednotky blížily. Troubily na trumpety a pískaly na píšťalky. Viděli jsme je už z dálky. Strachy jsem zkoprněl. Následovala strašná přestřelka; muži padali napravo i nalevo. Já ji dostal do paže. Dal jsem se na útěk a vtom mě trefili i do nohy. Někdy se stydím, že jsem utíkal z boje, ale strach jsem měl převeliký. Omdlel jsem a zůstal na tom studeném a tmavém kopci ležet.

Když jsem přišel k sobě, všiml jsem si, jak Číňané chodí křížem krážem po bojišti a bajonetem probodávají těla, aby měli jistotu, že jsou mrtvá. Tak se to běžně dělalo na obou stranách – aby vás některý raněný nestřelil do zad. Postupovali od těla k tělu a já čekal, čekal a čekal, až přijde řada na mě. Položil jsem si ruku na břicho, aby krev budila dojem, že jsem to dostal do břicha. Jakmile došli ke mně, ani jsem nedutal. Zastavili se nade mnou, ale nebodli mě. Nevím, jestli proto, že jsem se jim tolik podobal, nebo že jsem měl klukovskou tvář, anebo si opravdu mysleli, že jsem to koupil do břicha. Zkrátka mě vynechali.

Ležel jsem tam hodiny na mrazu a všude kolem samí nepřátelé. Měl jsem strach, že zemřu v té zimě, daleko od domova, ale měl jsem i jiné pocity. Vzhlédl jsem ke hvězdám a myslel na Stvořitele a dědečkovu vyprávění o bytostech, které se proměnily ve hvězdy. Uvažoval jsem o tom mravenci v neúrodném kraji a snad poprvé jsem se doopravdy modlil.

Musel jsem znovu omdlít, protože první, co jsem potom vnímal, bylo to, že ležím na hromadě raněných. Naši kopec dobyli zpět, jenomže já ležel mezi Severokorejci. Narovnal jsem se a zavolal: „Haló, já nejsem Korejec!“ A zdravotníci ke mně hned přiběhli. „Chlapče, jak se jmenuješ?“ Nato mě poslali zpátky do Spojených států, abych se tam zotavoval ze zranění. Ačkoliv jsem byl v Koreji jen něco málo přes rok, zažil jsem tam tolik, že by to vydalo na mnoho životů.

***

5

Černá cesta

Také se na mou počest konal obřad, při němž jsem dostal jméno Dva Krkavci. Bylo to staré příjmení z otcovy strany. Dva Krkavci byl slavný náčelník z našeho rodu z kmene Hidatsů. V písemnostech o jeho kmeni jeden bílý úředník změnil jméno na Dvě Vrány, ale to je špatně. Správně jde o krkavce, ptáka, kterému můj lid přisuzoval velké kouzlo. Na jednom proslulém starém portrétu pózuje s členkou Psí společnosti.

Psí vojáci byli odvážní válečníci. Jakmile někam umístili své bojovníky, nemohli ustoupit, ledaže by je vysvobodil jiný Psí voják.

Hodně účastníků válek v Koreji a Vietnamu se po návratu domů setkala s tím, že jim lidé nevzdávali poctu a nechápali, čím prošli. To pro ně byla krutá potupa. Zato indiáni své válečníky vždycky uctívali. Bez ohledu na to, v jaké válce bojovali. Konají se očistné obřady a člověk má možnost hovořit před lidmi o tom, co prodělal. O dobrém i zlém. Když mi můj lid vzdal poctu, opět jsem se cítil jako člověk.

***

Nebyl jsem Johnovi dobrým tátou a dost brzy se mi život vymkl z rukou. Vytloukal jsem hospody, chlatal, rval se a lovil ženské. Nevážil jsem si života – svého ani nikoho jiného. Lidé mi začali přezdívat Šílený Louie, protože nikdy nikdo netušil, co zrovna provedu nebo kdy ztratím hlavu a přeženu to. Myslel jsem si, že to nejlepší, co můžu Johnnyho jako otec naučit, je rvát se, aby ho nikdo nepřepal a on přestál život na ulici. Přitom jsem na něj působil jenom tím, že jsem dával průchod hněvu, co se ve mně nahromadil. Vštěpoval jsem mu hrdost na to, že je indián, ale říkal jsem mu, že kdyby se ho na to někdo zeptal, má odpovědět: „Jo, jsem indián. Vadí ti to?“ Dokonce jsem mu sjednával rvačky s většími kluky, dokud nepřepal všechna děcka v okolí.

Byl jsem opravdu šílený otec. Žili jsme v Comptonu. Johnny byl ve škole jedním z mála děcek jiné než černé pleti, a tak si na něj starší kluci zasedli. Zašel jsem do školy a promluvil o tom s ředitelem, ale moc jsem u něj nepochodil. Když jsem vyšel z ředitelny, spustil jsem poplašné požární zařízení. Jakmile se všichni žáci seřadili, procházel jsem mezi nimi a varoval je, že pokud budou mého syna šikanovat, osobně jim nařežu. A kdyby se do toho vložili jejich rodiče, zbil bych i je. Potom už Johna neobtěžovali, ale on nikdy nevěděl, co jeho táta udělá.

***

Toulal jsem se po celé zemi: dolů do Phoenixu a přes Texas až do Minnesoty. Občas jsem zavolaal příbuzným a požádal je, ať mi pošlou letenku, abych se mohl vrátit domů a vystřízlivět. Jenomže jsem potom letenku prodal a peníze propil. Indiáni, se kterými jsem se potloukal, chlatali, jak je zvykem v partě. Láhev jsme si předávali jako štafetu a obrátili ji do sebe co nejrychleji; abychom měli vypito, kdyby se objevili policajti a sebrali nás. Pamatuji si bláznivé časy a sem tam i ty dobré. Třeba když jsme postávali kolem auta, bubnovali o kapotu a zpívali písničky z období kalifornské zlaté horečky v polovině devatenáctého století – o ženách, starostech a dobrých časech.

***

6

Rozzlobený válečník

V sedmdesátých letech FBI označoval Americké indiánské hnutí za nejvíce násilnickou teroristickou skupinu v zemi, a přitom všechny zbraně, co jsme měli, a odpor, který jsme kladli, byla pouze obrana proti mnoha nebezpečím, jaká hrozila naší půdě, životu a právům indiánů. Mnoho členů hnutí prodělalo výcvik v zelených baretech a jiných zvláštních jednotkách. Bylo známo, že indiáni podstupují u vojska nejtěžší úkoly. Někdy se chvástavě říkalo, že bychom svou zemi dokázali za jediný den srazit na kolena. Mohli jsme vyhazovat do povětří mosty, elektrárny a budovy. Ale nedělali jsme to. Nikdy jsme nic takového neudělali.

Těžko si vysvětlit, proč malé skupiny jako Americké indiánské hnutí a Černí panteři představovaly pro nejmocnější stát světa takové nebezpečí. Podle mě proto, že si vláda nepřála, aby se občanům připomínaly dějiny spojené s genocidou a otroctvím. Organizace Černí panteři a Americké indiánské hnutí se stavěly proti myšlence postupného splývání s bělošským světem; odvažovaly se zpochybňovat americký sen. A pro vládnoucí vrstvy to byl samozřejmě problém, když se domorodci této země probouzeli a požadovali, aby dodržovala smlouvy a plnila sliby, a chtěli mít vládu nad vlastním územím a rozhodovat o svém životě.

***

Někteří lidé u nás doma ve Fort Bertholdu si mě dodnes pamatují jako „potřeštěného bojovníka“, a je pravda, že jsem se v dřívější době nadělal hodně výstředních věcí. Jednou mě domů přijeli vyslýchat policisté kvůli nějakým zbraním nebo co. Odpověděl jsem jim, že jsem zrovna umístil na policejní stanici výbušninu a odstřelovači je mají na mušce. Ovšemže to nebyla pravda, ale nechali mě být. Prostě dostali strach. To bylo tím, jak všechny sdělovací prostředky děsily veřejnost historkami o „teroristickém“ Americkém indiánském hnutí.

Stát, za který jsem kdysi válčil, se čím dál víc stával mým nepřítelem. „Běloši“ byl pro hnutí vždycky politický pojem. Označoval mocipány, kteří utlačovali lidi po celém světě. My jsme tento pojem používali, ačkoliv nám mnoho bělochů v naší věci v mnoha směrech pomáhalo. Ale pokud mám mluvit za sebe, veškerý hněv a hořkost, co se ve mně nahromadily, jsem mířil proti „bělošskému světu“ a jeho dominantní kultuře, což byl prakticky celý svět, v němž jsem žil. Nikam se z něj nedalo utéct. Celý čas jsem chodil do školy, pracoval a žil po boku bělochů, a tak bylo těžké se mezi nimi pohybovat, když jsem v sobě hněv nedokázal udusit.

Zlost umocňoval ještě strach. Hromada aktivistů zaplatila za svou činnost nejvyšší daň. Jednou jsme s kamarádem z hnutí jeli z městečka Scenic v Jižní Dakotě. V tom se na nás zavěsil velký černý automobil ověšený anténami. Hned nás napadlo, že uvnitř sedí strážci zákona. Najednou kolem nás začaly lézat kulky. Ti muži nás pronásledovali a stříleli po nás. Nakonec jsme je setřásli na šotolinové silnici vedoucí do neúrodného kraje. Když jsme zastavili, byl jsem ještě otřesený. Připadalo mi to, jako kdybych byl zase v Koreji, až na to, že tentokrát na mě stříleli lidé, za které jsem tam bojoval. Zase jsem se dal na pití. Přátelé říkali, že jsem na špatné cestě. Vzali mě do potní chýše, kde se učíme modlit za nepřátele, a tam se modlili za to, aby ze mě nenávist vyprchala. Ale dlouho to nevydrželo.

***

Přestože jsem seděl ve vězení víckrát, v policejních záznamech mi zůstal z celé té doby, co jsem byl bojovníkem, jediný případ. Přesto ho proti mně používají, aby mi ztížili přístup do věznic, kde se snažím pomáhat vězněným domorodcům v boji za to, aby mohli vykonávat obřad potní chýše a směli u sebe mít nástroje uctívání. V Rapid City jsem byl zamluvit motelový pokoj pro jednoho bělocha, který pomáhal hnutí. V té době tam přišel starý lakotský pár, ale když žádal o pokoj, recepční jim odsekl, že už není žádný pokoj volný. Po nich tam přišel bělošský pár, a recepční jim pokoj pronajal. Na takovýto rasistický přístup si Lakotové už zvykli. Já jsem tam bydlel s bělochem, a proto jsme pokoj dostali. Ale protože jsem byl v té době magor, vzal jsem na platební kartu další pokoj, vyšel ven, sebral čtyři staré kamarády z mokré čtvrti, kteří žili na ulici, a nabídl jim, že mohou přenocovat v motelu. Museli to tam pěkně zaneřadit, neboť na mně motel za to vymáhal úhradu.

***

Můj lid nepotřebuje almužnu. Nestojíme o dobročinnost. Jeden můj kamarád z Amerického indiánského hnutí říkal: „Nedávejte nám obnošené šaty a věci. Jestli nám chcete dát oblečení, dejte nám nějaké pěkné nové, na kterém ještě visí cedulka.“ My toužíme po právu na sebeurčení a po soběstačnosti.

Teprve další generace se může vyrovnat pravým válečníkům, jaké jsem poznal v hnutí. Boj za naše práva coby národů neskončí. Vláda a velké obchodní společnosti vědí, že pod půdou, kterou předtím pokládaly za bezcennou, je velké množství uhlí, uranu a ropy. Hnutí překazilo některé plány velkých koncernů připravit rezervace o bohatství a udělat z nich „oblasti národního obětování“, ale takové plány se budou objevovat zas a zas.

***

II

Stavba mostu

Tři věci Spojeným státům asi nikdy nebudou odpuštěny a dodnes jsou příčinou všelijakých problémů, přestože by na ně tato země ráda zapomněla. Jednou je vyhubení domorodých obyvatel, masakr, kdy byly vyhlazeny celé kmeny. Druhou je otroctví. O těchto dvou věcech jsem věděl vždycky, ale jeden můj synovec, který je Japonoameričan, mě upozornil na další: tábory, v nichž Američané drželi jeho krajany za druhé světové války.

Já jsem měl velký mindrák, ale zároveň jsem se bál bělochů; myslím, že se to táhne již od doby, kdy jsem chodil do misionářských škol a strachem se hrbil před učiteli. V bělošském prostředí jsem se necítil dobře. Nechápal jsem názory bělochů a jejich myšlení. O běloších jsem nemohl říct nic dobrého.

Roku 1981 jsem na vysoké škole dokončil kurs a získal diplom v poradenství a potom si našel práci v Bellevillu ve státě Illinois. Pracoval jsem tam s účastníky války ve Vietnamu. Specializoval jsem se na syndrom opožděného stresu. Uměl jsem si představit, co prožívají; to, co jsem zažil v Koreji, se mi z paměti do smrti nevymaže. Ale současně jsem zjišťoval, že se dokážu vcítit do lidí, kterým radím. Viděl jsem do nich a nacházel způsoby, jak jim pomáhat. Nikoliv na základě svých myšlenek a teorií, ale vycházel jsem z jejich silných stránek a hodnot. Nesnažil jsem se na nich uplatňovat své vědomosti; většinou jsem jen poslouchal. Naslouchal jsem bělochům i černochům a přicházel na to, že mají stejné problémy jako já. Nahlížel jsem na ně prostě jako na lidi, kteří mají bolesti, strasti a radosti společné všem lidským bytostem. Jenže jsem pořád nevěděl, co si počít s hněvem, který jsem v sobě po celé roky dusil. Mimo práci a školu jsem stále nedokázal žít mezi bělochy. Můj život byl nevyvážený.

***

Někdy mívám pocit, jako bych byl mostem mezi mým indiánským lidem a našimi tradicemi, a to prostřednictvím indiánských středisek a organizací, kde probíhá skrytý boj. Vykládám jim, že je nás moc málo na to, aby nás malicherné spory ještě rozdělily na nepřátelené strany. Objasňuji jim, že se nic nezmění, dokud nebudeme zase jednat podle starých zvyklostí. Nabádám je, aby setkání zahajovali modlitbou. Bojuji za to, aby se naše duchovní učení dostalo k jejich dětem. Někdy musím vysvětlovat, že být indiánem, to není jenom tancování na potlači a indiánské kroje.

***

Přestože mi připadalo, jako by se ze mě stával most mezi dvěma světy, nebývá mi lehkou u srdce, když pozoruji, jak k našim lidem pronikají prvky bělošské kultury. U některých jsem vycítil názor, že si nás běloši podmanili, a protože si přečetli tu či onu knihu, mají právo na naše tradice a nástroje uctívání a na to, používat je, jak se jim líbí.

Někteří se nás snaží změnit: „Nejezte maso.“ Mohl bych vyprávět spoustu legračních historek o některých z mých *tijošpaje*, jak poznávali naši kulturu a vyzkoušeli si ji na vlastní kůži. Přitom toho není moc, co o nás potřebují vědět. Například jestliže je přítomen stařešina, nesmíte jen stát a rozhlížet se, ale musíte přijít k němu a podat mu ruku. Nesluší se stát nad ním ani si kleknout; je slušnost se posadit vedle něj a naslouchat mu.

Mnozí z těch, kdo přijíždějí na naše obřady, mají romantickou představu, že všichni indiáni mají od narození znalosti tradované z generace na generaci. Pravda je, že hodně lidí, kteří se účastní slunečního tance a modlí se s pomocí dýmky, pochází z rozvrácených rodin, rodin alkoholiků a vězňů; ti se teprve učí kráčet po rudé cestě. Pro ně tyto tradice nejsou nějaký duchovní švindl. Mnoho z nich vděčí za svůj život právě jim. Jejich život se změnil; věřím, že jejich prostřednictvím se dokáže změnit každý. Můžete se od těchto tradic odvrátit, ale ony vás nikdy neopustí. Ti, kdo přicházejí, by také měli vědět o obětech, které naši předkové přinášeli, aby naše tradice uchovali, a o dosud sváděných bojích za naši náboženskou svobodu. Měli by vědět, že stále bojujeme za práva svých národů. Nestojíme o materiální pomoc; chceme právo na sebeurčení a být soběstační.

Já doporučuji, aby se lidé nejprve seznámili s naší kulturou. Dokud ji nepoznají, dýmku a potní chýši si jenom zařadí mezi věci, o nichž toho moc nevědí. Myslí si, že když nasbírají dost věcí, tak nějak získají moudrost. Poznávejte mé lidi jako lidi. Nemějte za cíl pouze brát. Nejde jen o to, přijít na začátek obřadu a po jeho skončení odejít. Podílejte se na práci; sdílejte přátelství. Naučte se naslouchat. Knihy a představy nechte doma. Nesnažte se tříštit naše tradice a jednotlivé zvyky míchat s všelijakými cizími tradicemi, jak se to stalo křesťanství. Jestliže se začínáte učit našim tradicím, neočekávejte, že se rázem obrodíte a budete znát všechno. Jde to po krocích. A podle našich zvyklostí dostává právo vykonávat určité obřady pouze ten, kdo tyto kroky absolvoval a všemu plně porozuměl. Potom býváme obdarováni věcmi, které potřebujeme, protože nám pomáhají k životu. Nedělejte si z toho těžkou hlavu, máte před sebou dlouhou cestu. Ale rudá cesta není snadná. Znamená to zasvětit svůj život lidu, Stvořiteli a Matce Zemi. Vždycky lidem říkám, že tím, jak jim ukazuji rudou cestu, jim nedělám žádnou laskavost.

Vidím, že se blíží mnoho změn. Duchovní spojení se Zemí bude vyhledávat čím dál víc bělochů. A já opravdu věřím, že učení rudé cesty, posvátné dýmky a očistné chýše, tradice, které indiány učila žena Bílé Bizoní Tele a vizionáři mnoha kmenů, naši Zemi spásí; neboť základní učení, to nejsou indiánské tradice, ale tradice lidí, bytostí žijících na této Zemi. Společně nás čeká hop, nebo trop. Říká se, že před dávnou dobou byli všichni v posvátném kruhu, kolem poradního ohně: bílí, černí, žlutí a rudí pohromadě. A všichni milovali Matku.

***

Příloha A

Chůze v posvátném kruhu

***

Navzdory tomu, co se leckde dočtete, severoameričtí indiáni byli odjakživa monoteisté. Můj lid uznává pouze jednoho Velkého Ducha, tak velkého, že pojme celý vesmír, a přitom také malého, že je v každém z nás a i v nejmenších tvorech, které chodí nebo se plazí po světě. Proto nemůžeme uctívat Stvořitele, aniž bychom uctívali také Stvoření. Dominantní kultura o nás vykládá, že jsme pohané a klaníme se modlám. Je sice pravda, že máme nástroje uctívání, jako je posvátná dýmka, těmto předmětům se však neklaníme; jejich prostřednictvím se totiž modlíme ke svému Stvořiteli. Tunkašila ví, že jako lidské bytosti potřebujeme něco skutečného, o co se můžeme opřít, a tak nám dal tyto tradice a nástroje uctívání, abychom k němu měli stále blízko. Každý národ světa dostal vlastní tradice – podle toho, jak to ten který národ chápe.

Stvořitel dal vznik všem silám ve vesmíru a skrze ně vykonává svou moc. Země, to je energie. My ji nazýváme Matka, protože nám poskytuje těla a vůbec všechno, co potřebujeme k životu. Otec nám skýtá ochranu. A tak říkáme, že všichni živí tvorové jsou navzájem příbuzní – jakožto děti jednoho Otce a jedné Matky, Otce Nebe a Matky Země. Každý z nás je jen jedno z mnoha dětí. Každé bytosti musíme prokazovat úctu, jako by byla opravdu naším příbuzným. Nikdo není nadřazen jinému. Nikdo není svatější než druhý. Dokud žijeme a kráčíme mezi Zemí a Nebem, máme duchovní rodiče a mnoho, mnoho příbuzných. Častokrát, když jsem se cítil úplně sám, jsem si tohle vybavil – a pomáhalo mi to.

Jako děti jednoho Otce a jedné Matky se všichni rodíme svatí. To je podstatný rozdíl od názoru, že se rodíme v hříchu. Jestli existuje peklo, pak leda to, které si děláme sami tady na Zemi. Neumíme si představit, že by nás Bůh navěky trestal, stejně jako nedokážeme pomyslet na to, že by rodič chtěl své dítě trestat celou věčností.

První věc, kterou slyšíme v matčině lůně, je tlukot jejího srdce; je to tep naší Matky Země, puls, jaký sdílíme se všemi živými tvory. Toto spojení, tuto jednotu všech bytostí známe již z doby před narozením. Je to přirozená součást života. Je to buben, který nosíme v sobě, a pokud bije v souladu s vnějším bubnem, víme, že jsme opět našli rovnováhu a navázali ono spojení.

Protože se rodíme svatí, nemusíme se stát ničím a nepotřebujeme nic získat, aby z nás mohla být duchovní osoba. V dominantní kultuře je neustále velký tlak, aby člověk něco získal. Naše cesta je spíš návrat k jednotě a souladu, které známe z doby před narozením. Rodíme se do posvátného kruhu; to je naše lidské právo. Jediným cílem je cesta sama, naše každodenní duchovní pouť.

***

Mnoho lidí nikdy neučiní první krok k tomu, aby byli takoví, jací mají být. Místo toho se uchylujeme k výmluvám, práškům nebo láhvi. Nebo ještě lépe, chceme, aby to někdo udělal za nás. Místo abychom se svými problémy zabývali, vstoupíme do nové církve nebo si najdeme nový vztah. Třebaže máme život vykořeněný, namlouváme si, že ho máme v hrsti. Ale kdo ho vlastně řídí? I když pořádně nevíme, co je „Bůh“, jistě si musíme uvědomovat, že nejsme Stvořitel ani život neřídíme. To, co se v našem životě děje, sami rozhodně neřídíme. Obvykle musíme nejprve dopadnout na dno nebo prožívat nějakou krizi, abychom si uvědomili, že se nám to vymklo z ruky a že jsme vlastně nikdy nebyli pány situace, a přece se pokaždé opět snažíme věci ukočírovat až do trpkého konce. I potom co jsme se vydali na duchovní cestu, se můžeme vzdát víry a krátkou dobu se zdárně protloukat: „Dokud to prochází, můžu se tvářit, jako by se nic nedělo.“ Sám jsem se o tom přesvědčil na vlastní kůži.

***

Stvořitel pro tento svět vymyslel přírodní zákony. Buddhistům, křesťanům i indiánům vychází a zapadá stejné slunce. Určité zákony platí pro lidský svět a jiné zákony řídí duchovní svět. My nemáme slovo pro „nadpřirozeno“, neboť všechno funguje podle přírodních zákonů a přirozených cest daných Stvořitelem. Mnoha věcem nikdy neporozumíme. Naše smysly a rozum nebudou nikdy stačit na to, abychom pochopili Velkého Ducha, jenž je větší než vesmír a menší než atom. Proto můj lid nazývá Stvořitele Velké Mysterium.

***

V dominantní kultuře se klade velký důraz na jednotlivce a hodně slýcháte, že svoboda znamená to, že pokud tím nikomu neškodím, mohu si dělat, co pokládám za správné. U nás je to trochu jiné, protože se všechno dělá v zájmu kolektivu; je to jiný druh svobody. Já musím být silný, abych měl co dávat kmeni, lidu. Jak mě poučoval dědeček, člověk nemůže dávat něco, co nemá, a náčelník může být náčelníkem jedině tehdy, jestliže má co dávat. A stařešinové mě vždycky učili, že když si něco vezmeme nebo dostaneme, musíme také něco dát. V kultuře amerických domorodců „dáváme“, když se nám, řekněme, narodí dítě, nebo abychom projevili zármutek nad tím, že nám zesnul někdo milovaný. Někdy lidé rozdávají všechno, co mají. Avšak v koloběhu rozdávání dostanou zpátky to, co potřebují. Je to stejné, jako když se modlíme za druhé.

Jak nacházíte rovnováhu a kráčíte po duchovní cestě, jdete o trochu pevněji a pevněji; stává se to součástí všeho, co děláte. A tak to přenášíte na svou rodinu a lidi kolem sebe, protože jste nyní jakýsi posel. Neobcházíme lidi, nepřesvědčujeme je a neobracíme na víru; ale ti, kdo jsou zde, jsou tu proto, aby se starali o rovnováhu a pomáhali lidem.

Když se člověk zaváže, že se aktivně zúčastní slunečního tance nebo bude nosit posvátnou dýmku, slibuje tím, že bude sloužit lidu, a musí hledět, aby utěšoval, a ne aby sám stále vyhledával útěchu. Dýmka může být někdy těžké břemeno, snažíme se však žít tímto způsobem, usilovat o rovnováhu a mít co dávat lidu. Někdy, když v očištné chýši dolévám vodu a jsou tam sami indiáni, vykládám jim o předcích, které uctíváme, o velkých vůdcích a válečnících, jako byli Splašený Kůň, Geronimo a náčelník Joseph, ale zároveň jim připomínám, že i my jsme předkové. Jsme předkové těch, kdo se dosud nenarodili, a všech generací, které teprve přijdou po nás. Proto musíme žít tak, aby nás potomci uctívali za to, co dobrého jsme vykonali pro příští generace.